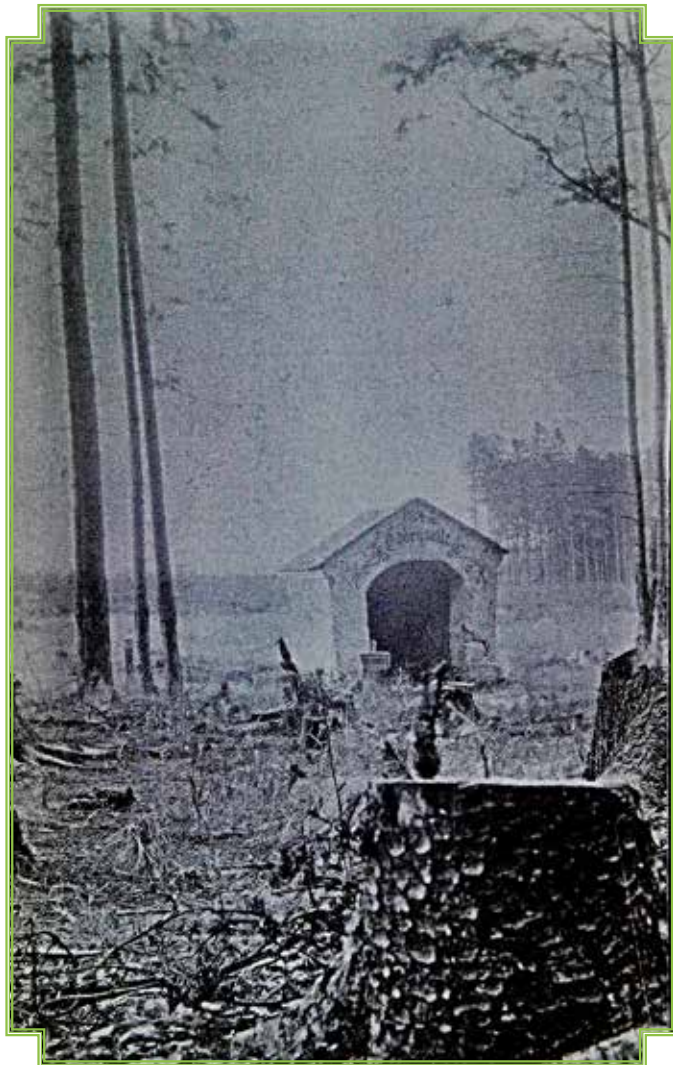

ŽIBŘID

2/2022

Kronika Velkého Újezda a okolí

Oderquelle

VODNÍ MLÝNY VE VELKÉM ÚJEZDĚ A BLÍZKÉM OKOLÍ

MLÝNY NA POTOCE ŘÍKA

1. Slavkovský mlýn (Spálený mlýn, něm. Schlockermühle)

Slavkovský mlýn stával až do roku 1955 západně od Slavkova na potoku Říka. Roku 1530 se uvádí v urbáři u Slavkova jen pila, mlýn až později. Níže po proudu stála olejna o třech stoupách pro výrobu oleje. K mlýnu vedly dva náhony, jeden z rybníka nad mlýnem a druhý z potůčku od Slavkova. Oba náhony jsou ještě patrné – jejich kamenné základy a zbytky zdiva. Zajímavé bylo, že mlýn byl na panství lipnickém, ale k němu patřící pozemky patřili panskému statku na Veselíčku. Podle toho také mlynář platil činže. Velikost mlýna dnes už není podle čeho určit.

Roku 1576 patřil Slavkovský mlýn mlynáři Hanzelovi ze Slavkova. O dalších mlynářích nejsou žádné zprávy. Až teprve roku 1784 je záznam, že vrchnost mlýn prodala Ignáci Passingerovi. Ten však na mlýně nepobyl dlouho, jen čtyři roky. Roku 1788 koupil od olomoucké kapituly v Daskabátě u potoka Olešnice pozemky na stavbu nového mlýna a pily. Tak vznikl Olešnický mlýn, původně zvaný Zámčický mlýn.

Co bylo příčinou toho, že Passinger tak brzy opustil Slavkovský mlýn, není známo, ale po jeho odchodu mlýn nebyl nikdy v provozu. Jisté ale je, že mlýn vyhořel. Svědčí o tom dodnes užívaný název toho místa Spálený mlýn, případně U Spáleného mlýna. Po stavbě mlýna už nezbýlo vůbec nic.

2. Vrchní pila (Horní mlýn, něm. Obermühle)

První písemná zmínka o mlýnu je z roku 1778. Mlýn měl jedno složení s pilou. Patřil vrchnosti, která ho dávala do emfyteutického (dědičného) nájmu. Byla to starověká a feudální forma dědičného nájmu pozemků pronajímaných na dlouhou dobu nebo navždy. Prvním známým mlynářem zde byl Jan Nekoksa a od roku 1826 Josef Nekoksa. Roku 1834 převzal nájem

Jan Riedel a po něm roku 1858 Felix Švarc. Roku 1896 koupil mlýn s pilou Josef Nekoksa a ten to vše roku 1905 prodal Ferdinandu Indrovi. Posledním majitelem a mlynářem byl od roku 1930 jeho syn Ferdinand. Mlýn s pilou zanikl až po druhé světové válce. V posledních letech provozu mlýna se mlelo výhradně žito /ryž/.

Vrchní pila patřila včetně několika dalších domků i se Staměřicemi jako osadou k Velkému Újezdu pod domovním číslem 87, a to až do roku 1901, kdy došlo k od-

tržení a osamostatnění Staměřic od Velkého Újezda. Další domovní velkoújezdská čísla na Vrchní pile byla 88, 89, 90. První dvě stavení patřila rodu Fröhlichů a na č. 90 žil navíc takřka celé 19. století (1816–1887) další mlynářský rod Josefa Hartla. Není známo, měli co do činění s tamní pilou, ale roku 1787 byl mlynářem na mlýně ve Švrčově. Přehled majitelů čísla 87: 1785 Jan Nekoksa, 1834 Jan Riedel, 1858 Felix Švarc, 1898 Josef Nekoksa.

Poté, od roku 1901, bylo číslo 87 přeneseno na stavení přímo v obci. Nyní je na Vrchní pile z velkoújezdských domovních čísel jen č. 90, kde žili od roku 1903 Becherovi a nyní má budova staměřické číslo 46.

3. Prostřední pila (Prostřední mlýn, něm. Mittelmühle)

První zmínka o existenci mlýna je z roku 1772, kdy zde byl emphyteutickým nájemcem mlynář Jiří Nekoksa. Pak od roku 1794 jeho syn Antonín Nekoksa a od roku 1858 Josef Nekoksa. Poté následovali další Nekoksové až do odloučení budovy od Velkého Újezda. Kolem roku 1910 přišel na mlýn mlynář Stanislav Palík a pak od 1930 jeho

syn, rovněž Stanislav. Tento mlýn s pilou si držela veselíčská vrchnost v majetku až do konfiskace v roce 1945. Mlýn měl jedno složení a rovněž patřil do Velkého Újezda pod číslem 86, a to až do roku 1906, poté přešel pod Staměřice s číslem 45. Po založení JZD ve Staměřicích byly budovy pily a mlýna krátce používány jako družstevní drůbežárna.

4. Švrčovský mlýn (Dolní mlýn, něm. Untermühle)

Mlýn byl nejdříve v majetku vrchnosti helfštýnské, po získání veselíčského statku Podštatskými přešel k Podštatským. První písemná zmínka je z roku 1530 v urbáři pánů z Pernštejna. V lánském rejstříku z roku 1657 je uváděn jako švrčovský mlynář Pavel Koutný. Další zmínka je až z roku 1745, kdy hrabě František Karel Podstatský, pán na Veselíčku a stavebník zdejšího kostela, prodal mlýn ve Švrčově svému poddanému Jiřímu Nekoksovi s jedenácti měřicemi polí a s loukou za celkem 400 zl.

Mlýn měl trojí moučné složení a kašník, což bylo zařízení na loupání prosa. Dalším majitelem byl Václav Láník a roku 1775 mlýn zakoupil Jan Vozihnuj z Lipníka. Od roku 1787 byl na mlýně Josef Hartl a roku 1811 se sem vrátil opět rod Nekoksů. Byl to Jiří Nekoksa a od roku 1816 Ignác Nekoksa, který už roku 1818 přepustil mlýn Karlovi Nekoksovi. Roku 1869 ho následoval Josef Nekoksa a tím Nekoksové na Švrčovském mlýně skončili. Od roku 1879 tam mlynařil Karel Vodička a pak jeho syn Karel Vodička, a to až do roku 1948, kdy byl mlýn zrušen.

5. Vodní mlýn Hambálek

Stával od pradávna na dolním toku Říky, na odbočce silnice mezi Lazníčkami a Lazníkami. První písemný záznam je v pozemkové knize kapitulního děkanství panství tršického z roku 1690, kde mezi třemi grunty v Lazníčkách je také uveden mlýn a grunt Tomáše Hambálka, po němž dostal mlýn pojmenování. Roku 1735 mlýn převzal Jakub Přikryl, poté od roku 1766 Matěj Přikryl. U mlýna byla také pila. O dalších mlynářích nejsou záznamy. Až ve druhé polovině 19. století zde byl mlynářem Josef Richter, o 22 let mladší nevlastní bratr zemského poslance Karla Richtera, s manželkou Cecilíí Kovaříkovou z gruntu. Posledním mlynářem Hambálku byl František Kolomazník z Lazníček. Dnes je zde rekreační chalupa. Potomek Josefa Richtera z Hambálku se cca ve druhé polovině 60. let 20. století zúčastnil hojně sledované televizní soutěže s názvem Desetkrát odpověz, kterou velmi úspěšně absolvoval v deseti kolech v oboru slavných citátů a získal si tak širokou celorepublikovou popularitu a velký okruh jeho výkonem nadšených fanoušků.

6. Mlýn na Odře (něm. mlýn Lieselsberg)

V matrice Oseka nad Bečvou se roku 1713 uvádí: Nový mlýn na Odře i s pilou. U mlýna pak byla roku 1793 založena osada Lieselsberg, česky Eliščiná (také Elišči-no). Ke mlýnu patřila i pila, později zůstala jen pila, která byla prvním a nejdříve položeným vodou poháněným zařízením na toku řeky Odry. Osada definitivně zanikla až s odsunem německého obyvatelstva v roce 1946. Dnes jsou zde patrné základy budov a mlýnského náhonu (viz foto). Posledním majitelem byl Kirschner, který po zrušení pily přešel po proudu Odry na Šindelnou pilu. Jen o kousek dál stál později Varhošťský mlýn a pila, patřící obci Varhošť. Posledním mlynářem byl Ernst Schwarz. Dále byl Novoveský mlýn, Röznerův, Drexlerův, Velkostřelenský a další, ale ty už s nedalekou Varhoští nesouvisely a patřily k velkobystřickému velkostatku olomoucké kapituly.

Přibližně 1 km východně od mlýna se nachází přírodní rezervace známá jako pohřebiště Smolno či Smolná a 2,3 km JV se vypíná nejvyšší bod Oderských vrchů Fidlův kopec a pramení řeka Odra.

Z Lieselsbergu pochází rodina Krausova, která se kolem roku 1829 trvale přistěhovala do Velkého Újezda na č. p. 1.

Josef Richter

(V článku jsou použity některé fotografie z [https://www.vodnimlyny.cz./](https://www.vodnimlyny.cz/))

Osada Eliščiná

Osada ležela severně od Kozlova, asi tři km od pramene řeky Odry. Poprvé se Eliščiná uvádí v roce 1713 v osecké matrice, která tehdy uváděla narození, sňatky a úmrtí také z již bývalé velkoújezdské farnosti, tj. včetně Kozlova, Kyjanice a Eliščiné. Eliščiná či původně německy Lieselsberg byla původně nazývána jako Nový mlýn na Odře. Další blízké mlýny už patřily k Varhošti. Posledním zbytkem Lieselsbergské pily bylo převodové kolo, které se po roce 2002 ztratilo.

Před rokem 1920 měla osada šest domů s 24 obyvateli. Dnes jsou tam pouze rozvaliny. Roku 1949 obdržel Jednotný národní výbor v Olomouci od ministerstva vnitra návrh na změnu názvu na Lysá Hora. Po bližším prozkoumání terénu se však zjistilo, že by tento název nebyl věcně odůvodněn a bylo rozhodnuto o názvu Pod Pramenem, a to vzhledem k blízkým pramenům řeky Odry. Nový název posuzovala Místní správní komise v Kozlově a nový název zamítla. Rozhodla navrátit místu původní název „Elištino“, název, který byl hojně uplatňován především mezi zaměstnanci lesů, kteří byt' jako kozlovští novoosídlenci chtěli prosadit název užívaný po staletí původními obyvateli. Odpovědí z Jednotného národního výboru v Olomouci ministerstvu národní obrany bylo: „Pokud se týká stanoviska JNV hlavního města Olomouce k vašemu návrhu názvu Pod Pramenem, jest toto kladné, a to z toho důvodu, že se jedná o název z hlediska filologického správný a po stránce věcné plně zdůvodnitelný. Název, který žádá komise v Kozlově - Elištino, nezdá se vhodný již proto, že se v podstatě jedná o nespávný a nepřesný překlad původního německého názvu Lieselsberg.“ Název začal platit rozhodnutím ministerstva od 18. října 1949. Místní národní výbor v Kozlově již nedostal další šanci se k tomu vyjádřit.

Jana Krejčová

(Na všech, ať už starých nebo nejnovějších mapách, je ale přesto toto místo dodnes uváděno jako Eliščiná, případně německy Lieselsberg. Viz foto.)

Bývalá Eliščiná

SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ NAUČNÉ STEZKY K PRAMENI ŘEKY ODRY

V neděli 1. května 2022 se v rámci již 28. ročníku cyklistické akce Bílý kámen u pramenů řeky Odry v prostoru vojenského újezdu Libavá uskutečnila malá slavnost otevření naučné stezky K prameni řeky Odry. Za hojně účasti návštěvníků (cca 3 500) proběhla komentovaná prohlídka pramenů, při níž se návštěvníci mohli seznámit se staletou

historií tohoto nám dobře známého pramene, ale i s dějinami obnoveného pramene druhého vytvořeného na sousedním pozemku olomoucké kapituly. Součástí byla také ukázka štipání břidlice těžené v Oderských vrších.

Nám známý dolní či v posledních letech vlastně jediný známý pramen Odry, který byl cílem tisíců návštěvníků, pramení na lesním území rozsáhlého veselíčského statku patřícího hrabatům Podstatským – Lichtensteinům. Už roku 1821 se k prameni vydali dva obchodníci, jeden z Frankfurtu nad Odrou, druhý z Vratislavi, protože jim proud řeky přinášel bohaté živobyčí. S vědomím majitelů nechali v místě pramene vyhloubit čtyři stěvice hlubokou studnu, v níž pramen vyvěral. Tím pramen tzv. zviditelnili a přilákali davy návštěvníků. K prameni však chodily návštěvy už od samého počátku 18. století.

Následně se o pramen starali Podstatští-Lichtensteinové, nad pramenem vystavěli dřevěný přístřešek v podobě sloupového chrámu. Asi kolem roku 1843 vystřídala tuto besídku zděná půlkruhová kaple, která zde s nějakými vesměs menšími opravami stála až do 4. 5. 1909, kdy na ni za velké vichřice spadl strom a rozbořil ji. Je známo i několik fotografií pozdějších staveb nad pramenem, ať už dřevěných či zděných, které byly mnohokrát různě publikovány, ale fotografie pramene zveřejněná tady na titulní stránce má dnes svou premiéru. Fotografie vznikla někdy koncem 19. století a spoušť fotoaparátu zmáčkl přímo majitel a stavebník kaple hrabě Alois Maria Podstatsky-Lichtenstein (1873 – 1918). Fotografie ale byla natolik špatná, že v případě zveřejnění by ani nebylo poznat, co snímek obsahuje.

Teprve současná digitální technika umožnila matnou zamlženou fotografii zčitelnit natolik, že je poznat, co snímek obsahuje. Na průčelí kapličky jsou přímo ve fasádě

dokonce vytvořeny i čitelné faktografické údaje 634 m Oderquelle.

Josef Richter

Foto už poškozeného čtyřstranného přístřešku pramene řeky Odry z roku 1969 s nápisem Pramen Odry a už také s nápisy azbukou.

Foto Jan Zatloukal

NAPOLEONSKÉ ŠPITÁLY NA ZÁMKU VE VESELÍČKU, POHŘEBIŠTĚ A PAMÁTNÍK

V muzeu Záhoří ve Veselíčku probíhá již 17. zajímavá výstava s historickou tematikou, tentokrát s názvem Lazarety na vesnici. Výstava je pořádána na počest všech, kteří bojovali za svou vlast ve válkách proti nepříteli, byli ranění a ošetřováni v cizích zemích a byla jim poskytnuta péče nejen v prostorách určených pro nemocné.

Na naučných panelech se seznámíte s historií napoleonských lazaretů na Veselíčku a pomníku padlých vojáků. Také se dozvíte o vlivu válek na lidovou slovesnost a prohlédnete si historické lékařské nástroje. Výstava je otevřena od soboty 26. března 2022 každou další sobotu od 16 do 18 hodin.

Tři lazarety na zámku

Bitva u Slavkova (zvaná též Bitvou tří císařů) byla jedním z hlavních střetnutí napoleonských válek a jednou z nejslavnějších bitev, které se kdy odehrály na českém území. Napoleonské bitvy měly ale i svou odvrácenou tvář - spoustu raněných vojáků.

Veselíčský zámek patřil v té době knížeti Leopoldu I. Františku Podstatskému-Lichtensteinovi. V jeho majetku bylo nejen Veselíčko, ale i Telč, Slavkov u Opavy, Stará Ves nad Ondřejnicí a další. Dne 31. prosince 1805 byl vydán přípis krajského hejtmána z Hranic, kterým byla zřízena ve veselíčském zámku polní nemocnice „k blahu lidstva“ se zdůvodněním, že umístění nemocných vojáků v jedné budově je lepší než rozmístění po obci, jak se to dělo dříve. Prakticky současně už došel první transport nemocných Rusů a Rakušanů od Slavkova. Důstojníci byli umístěni v prvním poschodí, prostí vojáci v přízemí a ve vedlejších prostorách. Velitel nemocnice povolal ranhojiče z Lipníka a vydal svolání k sousedním obcím, aby se ženy a dívky přihlásily k obsluze nemocných. Rodinám, z nichž někdo opatroval nemocné vojáky, byla zastavena robota. Panství muselo dodávat slámu pro slamníky, dříví k topení a poskytovat koně k příprěžím při transportu raněných. Tak pro transport 100 nemocných muselo být zapůjčeno 60 příprěží a vozů. Není tedy divu, že obec Veselíčko opětovně prosila, aby povinnosti vůči nemocnici byly rozděleny stejnoměrně i na jiné obce a město Lipník, protože Veselíčko živilo nejen špitál, ale ještě jeden pluk vojska a rekonvalescenty.

Po druhé velké bitvě u Wagramu v roce 1809 byl ve veselíčském zámku lazaret zřízen podruhé. Podle vojenských záznamů byla nemocnice určena pro 200 nemocných. Podle archivních záznamů panství, které poskytovalo povozy a naturálie, došel 6. srpna 1809 transport 500 mužů, kteří byli v zámku umístěni. U vojáků šlo o průjmová onemocnění a zámek neměl studnu. Voda se dovážela v sudech. Lze dohledat záznamy požadující pro lazaret slamníky a polštáře, nekonečné byly dohady o tom, kdo bude čistit žumpy, zda ošetřovatelé či sedláci, kteří by obsah rozvezli po polích. Za vyvezení žumpy se platilo 100 zlatých. Civilní ošetřovatelé byli také přidělováni z poddaných na panství. V nemocnici nechtěl nikdo pracovat, hlavně nikdo nechtěl mýt podlahy ze strachu před nákazou. Podlahy se proto nemyly, ale jen sypaly pilinami a zametaly. Převážnou část nemocných tvořili nemocní s úplavicí a břišním tyfem.

Bitva u Lipska (známá též jako Bitva národů) byla rozhodující a největší bitva napoleonských válek. Odehrála se ve dnech 16. až 19. října 1813 u německého Lipska. Spojené armády Rakouska, Pruska, Ruska a Švédska v ní rozdrtily podstatně slabší armádu francouzského císaře Napoleona. To byla nemocnice ve zdejším zámku potřetí.

Ediktem z 30. dubna 1814, podepsaným majorem Buolem z Olomouce, byla nemocnice ve Veselíčku zrušena. Nemocní byli převezeni do Rokytnice, budova byla znovu předána správci panství a byly zjišťovány škody. Stěny a podlahy dvacetí sedmi pokojů, chodeb i schodišť byly prosáklé výkaly nemocných. Inventář nemocnice byl znečištěný, a tudíž z největší části spálen. Dne 5. listopadu potvrdil krajský lékař Karel Nesrsta a „Amtmann“ Antonín Klíma, že bylo spáleno 101 kavalců, 103 dlouhých a 130 krátkých prken, 12 podhlavníků, 12 židlí pro defekaci, 16 kbelíků pro stolic, 3 škopky, 1 vana a 2 vozíky pro mrtvé.

Pohřebiště

Všichni vojáci, kteří během napoleonských válek v zámku zemřeli, byli na velkých vozech dopravováni do lesa na Zámecký kopec, kde byli hromadně pochováváni. Odvážení mrtvých se odehrávalo v pozdějších večerních hodinách. Za tímto účelem byla zřízena tzv. Nová cesta, která vedla od zámku na místo hrobu. Do šachet na vojenském hřbitově, jak si místní dotyčné místo pojmenovali, bylo pochováno přes 700 vojáků, příslušníků rakouské a ruské armády. Není však vyloučeno, že se mezi nimi nacházejí také někteří vojáci francouzští a maďarští. Mrtví byli při položení do hrobu polití vápnem, aby se alespoň částečně zabránilo dalšímu šíření infekce, a teprve potom byli zasypáni hlínou. Mnohdy se pak také stalo, že se na voze některý domněle mrtvý pohnul nebo vydal zvuk, ale pomoci mu v tu chvíli už nebylo. Jednou se přihodilo, že se jeden z ubožáků v noci z mrákot probral, vylezl ven z hrobu a utekl do nedalekých Staměřic. Tam obdržel oděv a jídlo a odešel, neví se kam. Jiný voják přišel také jedné noci opět k životu, vylezl ven z hrobové šachty, načež v jednom domku ve Veselíčku přenocoval. Zakrátko se úplně uzdravil a vrátil se ke svým rodičům do Kaštic u Kroměříže. Shodou okolností to prý byl syn bohatého sedláka, který v pozdějších letech často se svými rodiči na Veselíčko zavítal, aby se podíval, kde měl strašnou smrti skončit jeho život.

Napoleonský památník

Na Zámeckém kopci, kde svůj poslední odpočinek našlo přes 700 vojnů z lazareta, byl krátce po napoleonských válkách postaven dřevěný kříž, později kříž železný s nápisem Chrabrým vojnům. Pohřebiště bylo postupně osázeno stromy a v zámecké kapli byla při mších vzpomínána památka zemřelých a zde pohřbených vojáků.

V roce 1905, sto let po první přeměně zdejšího zámku ve vojenský lazaret, byl Spolkem vojenských vysloužilců okolí Prosenic vztyčen v místě vojenského hřbitova na Veselíčku památník napoleonských válek. Členové tohoto spolku věnovali své dobré myšlenky značné úsilí a projevíli mimořádnou obětavost, aby se jejich záměr vydařil. Již v únoru 1904 požádali zástupci spolku okresní hejtmanství v Hranicích o povolení uspořádat sbírku na obnovení pomníku na veselíčském vojenském hřbitově. Slavnostní předání pomníku veřejnosti se konalo 5. července 1905 za účasti tolika lidí, kolik jich prý na Veselíčku ještě nikdy nebylo. Několik kroků východně od pomníku byl postaven polní oltář, vedle něj pak kazatelna. Slavnostního obřadu svěcení se ujal Dr. Antonín Symerský, hranický farář. Při této mši hrála vojenská hudba pěšího pluku č. 93 z Olomouce, a to píseň Zde v zkroušenosti padáme. Všichni účastníci se shodli na tom, že dojem z písně hrané v lesním prostředí za krásného počasí byl nezapomenutelný.

Hlavní kázání následně pronesl osecký farář Jan Bad'ura. Mezi zúčastněnými byli Antonín hrabě Podstatský-Liechtenstein se svým úřednictvem, okresní komisař z Hranic, vojenský zástupce, velký počet zástupců spolků vojenských vysloužilců, hasičů a dalších. Na vyzvání okresního hejtmanství z 13. července 1905 předložil spolek vyúčtování celkových nákladů. Pomník stál 900 korun, železná ohrada 400 korun, základ pomníku 210 korun, další náklady spojené se sbírkou a slavností (tiskopisy, známky, vojenská a spolková hudba, zapůjčení polního stanu, sloužení mši) činily 281,76 korun, celkem 2 791 korun. Příjmy byly od 40 spolků, 26 obcí, 43 jednotlivců a 2 záložny, dále přispěli Jeho Veličenstvo císař František Josef I. 1 000 korun, majitel

panství hrabě Alois Podstatský-Lichtenštejn částkou 300 korun a ruská vláda 1 000 korun. Pomník z mramoru má tvar obelisku a je obehnan mistrovsky vyrobeným kovovým plotem. Pomníky zřízené z podobného důvodu se nacházejí také v širším okolí, a to v Holešově, Dlouhé Loučce, Valašském Meziříčí a Jevíčku.

V roce 2005 změnil vojenský hřbitov svoji dosavadní podobu. Byly opraveny oba stávající pomníky, pískovcový s kovaným křížem z první poloviny 19. století i mramorový z roku 1905. Místo hrobu bylo vytyčeno speciálně pro tuto příležitost vyrobeným trámovým plotem a dřevěnými kříži. Od května roku 2015 je u pomníku také nové posezení a nová informační tabule z projektu spolku přátel tradic Záhoří „Hraběčina naučná stezka“, která má celkem 25 zastavení. Příjezd na místo lemují nové stromy z projektů Obec v zeleni a Zeleň v obci.

Josef Richter

HISTORIE

Před pár lety jste se na stránkách Žibřidu mohli seznámit s některými bývalými starosty Velkého Újezda. Nyní pár vět o starostovi, který stál v čele naší obce takřka po celé složité meziválečné období tzv. první republiky.

Tomáš Libiček (1883–1952)

Kdo byl Tomáš Libiček? Málokdo by si vzpomněl, že byl původně holičem. Od roku 1910 mu patřil spolkový hostinec nazvaný "Na Horecku", který vystavěl jeho otec Leopold. V 1. patře patrové budovy č. p. 123 patřící k hostinci byl byt a 4 pokoje pro hosty. V přízemí byla zubní ordinace Dr. Vladimíra Cimbálníka. Před domem živý plot, za ním studna a kuželna. Dvě vysoké hrušně tam poskytovaly stín donedávna, (dnes Lipenská 123). Hospoda zbouraná před pár lety byla pravým křídlem obydlí. Zde se konaly plesy, hrála divadla, konaly se schůze a všemožné oslavy.

Tomáš Libiček byl starostou 15 roků (1923-1938). Byl předsedou dělnického spolku SVORNOST v letech 1921 až 1952. Všechny akce se konaly pod jeho patronátem. Nový prapor Společenstva řemeslných činností byl v kostele posvěcen 14. 6. 1936 (šlo o věrnou kopii praporu z r. 1892). Staré varhany z r. 1875 ve zdejším kostele byly vyměněny za nové roku 1937. Pro zmírnění následků hospodářské krize (1926-1933) se prováděly nouzové stavby - kanalizace, stavba silnic, oprava polních cest. Obec přidě-

lovala nezaměstnaným lidem tzv. žebračky (poukázky v hodnotě 10 Kč), přiděly potravin a později „almuženky“ po 10 haléřích pro žebrající osoby.

Tomáš Libiček byl příznivcem divadelního spolku Podhoran, sokolů, hasičů, muzikantů, včelařů. Zasloužil se také o realizaci koupaliště v r. 1939, jednání o jeho stavbě se protahovala od počátku 30. let.

19. listopadu 2022 uplyne 70 let od úmrtí bývalého starosty Tomáše Libička. Jeho zásluhy o rozkvet obce by neměly být zapomenuty.

Foto: Pohlednice patrně z roku 1937, před novými varhanami na kůru stojí starosta T. Libiček

Ludmila Kleinová

DĚTÍ JAKO SMETÍ ANEB NEPŘEKONATELNÝ RYCHTÁŘ FRANTA FRÖHLICH

Rychtář František Fröhlich byl v mnoha směrech nedostižný rekordman. Už třeba v tom, že v úřadě rychtáře ho nechala veselíčská vrchnost plných 36 roků, a to od roku 1788 až do roku 1824. Jeho sídlem, a to i rychtářským byla zahradnická usedlost č. p. 22 na "kopci" na Dolním konci.

Další zvláštností bylo, že byl čtyřikrát ženatý. První jeho žena Terezie byla dcerou Marcela Krále z č. p. 1, druhá žena byla Rosálie Metelková, třetí Mariana (?) a poslední Magdalena (?). To víte, starosta. Dodnes nepřekonaným rekordmanem byl František i tím, že z těch čtyř manželství se mu narodilo 17 dětí, z toho 8 chlapců a 9 děvčat. První Františka r. 1787, Mariana, Josefa, František, Elizabeth, Florián, František, Josef, Augustýn, Josefa, Jan, Karolína, Anna, František, Beata, František, poslední roku 1819 Veronika. Křestní jméno František se vyskytuje čtyřikrát, což značí, že tři potomci už v dětství zemřeli, a protože se otec jmenoval František, byla snaha toto jméno v rodu uchovat. Tyto skutečnosti měly ale přece jen jednu výhodu, v domě rychtáře totiž bydlela porodní bába Rozina Králová, sestra rychtářovy první manželky.

Rychtář Fröhlich byl také diplomat. Když měl jeho nejstarší syn Augustin už jako dospělý převzít po otci hospodářství na č. 22, provedl rychtář diplomatický zákrok. Aby nemusel jít ještě na výminek, oženil Augustina s vdovou po Ignáci Bednařkovi Terezií a tím vyženil ve Velkém Újezdě grunt č. 5. Rod Fröhlichů (později Frélichů) se i tam usídlil a žil tam až do roku 1970, kdy vymřel.

Z pozůstalosti Karla Domese upravil J. Richter

TIP NA VÝLET

POUTNÍ MÍSTO U SPÁLOVA - MORAVSKÉ LURDY

Tento nápad na výlet jsme dostali od kamaráda terapeuta z jižních Čech, který ke skále Panny Marie u Spálova jezdí každý rok načerpat magickou a velmi pozitivní energii poutního místa a samozřejmě si odváží i léčivou vodu. Právě léčivá voda „překřtila“ pramen u Maria skály na Moravské Lurdy. Historie léčivé vody sahá až do 17. století. Ke konci třicetileté války v době švédských válek (1642 až 1648) byl podle pověsti ve zdejší skalní jeskyni vodou z jejího pramene zázračně uzdraven a zachráněn před smrtí raněný a vysílený voják, a to na přímluvu Panny Marie, která se mu zde zjevila po jeho vroucích modlitbách. Zpráva o zázračném vyléčení se roznesla po okolí a lidé se sem chodili modlit a prosit o pomoc v nemocech a strastech. Zajímavou památkou je kamenná kruhová nádržka na pramenitou vodu vytékající z jeskyně. Podle starých vypravěčů je to prý původní kamenná křtitelnice ze spálovského kostela. Spálovská vrchnost zde nechala postavit kolem roku 1848 vanové lázně, které se využívaly k vodoléčbě. Lázně však zničil požár a již nikdy nebyly obnoveny.

Jestli jste jen trochu přístupni cítit pozitivní energie určitých míst, budete spokojeni. Doporučuji u svatyně posedět a vnímat tmavý horský les nad skálou a současně poslouchat hučící Odru dole za vámi. Ostatní, kteří nejsou zatím těmito energiím otevřeni, budou určitě nadšení kouzelným hlubokým údolím, které je obklopeno lesními stráněmi a protékající Odrou, jež vás v horkých dnech i osvěží.

Při vjezdu do údolí od Klokočůvky je parkoviště s malým občerstvením a u léčivého pramene je restaurace i s venkovním posezením U Maria skály. Obě zařízení mají příjemnou obsluhu, ale luxus nečekejte.

Údolí spolu s poutním místem se nachází v severní části území městečka Spálova, v těsné blízkosti řeky Odry, která zde tvoří starou zemskou hranici mezi Moravou a Slezskem. Kratší cesta je přes Kozlov – Potštát – Spálov – skála Panny Marie, ale my jsme se na poutní místo vydali v době uzavření silnice na Kozlov a jeli jsme tedy po dálnici na Jakubčice nad Odrou a na Klokočůvek. Sice jsme nejeli kolem větrného spálovského mlýna, ale získali jsme nové podněty, co chceme v okolí města Odry vidět. Tak třeba někdy dáme zase vědět.

Alena Boyková

ZAHRÁDKÁŘI

DÍLNIČKY – VÝZDOBA

Týden před Velikonocemi v sobotu odpoledne jsme se sešli v základní škole, abychom provedli slavnostní výzdobu společenského sálu. V něm se den nato konaly předvelikonoční dílničky pro děti, které pořádali a organizovali členové a členky výboru pro rozvoj městyse. Dřevěné paravány, které tvořily dělicí stěnu sálu, jsme přizdobili jarními rašícími pruty a malovanými i jinak nazdobenými velikonočními vajíčky. Na stoly podél stěny hned u vchodu do místnosti jsme umístili různé velikonoční dekorace, které vytvořily děti z mateřské školy a školní družiny. Pracovali jsme pod vedením Olgy Solařové, která vykouzlila pěkné vazby z proutů, květin a jiných doplňků. Jana Kleinová celé expozici dodala ten nejpůsobivější a pravý duch Velikonoc vlastnoručně upečeným beránkem a mazancem.

ZAHRÁDKÁŘSKÝ ZÁKON

Jde o Zákon o podpoře zahrádkářské činnosti. Snahy o jeho zakotvení do právního řádu České republiky se táhnou již více než 20 let. Účinnost zákona je od 1. 12. 2021. Zahrádkářství patří v Česku mezi oblíbené koníčky. Jen Český zahrádkářský svaz sdružuje na 130 tisíc členů. Podle průzkumu z roku 2015 se zahradničení věnují téměř tři čtvrtiny lidí. Podle letošního průzkumu agentury Nielsen Admosphere kupuje v hobby-marketech třetina zákazníků potřeby pro zahrady.

Je to zlomový okamžik v historii zahrádkářského hnutí v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, vždyť dosud v právním řádu ČSR, ČSSR ani ČR takový zákon nikdy neexistoval.

Zahrádkáři České republiky mají nyní k dispozici zákon o podpoře a ochraně zahrádkářské činnosti, stejně jako ve všech vyspělých evropských státech, kde podobné zákony vstupovaly v platnost již od 50. let 20. století.

Podle § 1 upravuje tento zákon zahrádkářskou činnost jako veřejně prospěšnou, stanoví způsob přenechání pozemků k zahrádkářské činnosti a působnost správních úřadů a územních samosprávných celků při její podpoře.

Znění § 2 vysvětluje, co znamená „zahrádkářská činnost“. Rozumí se jí veřejně prospěšná činnost zaměřená na pěstování ovoce, zeleniny, květin, užitkových nebo okrasných rostlin, jejich další zpracování nebo úprava. Zahrádkářská činnost se podílí na zachování a ochraně zemědělského půdního fondu, přispívá k zadržování vody, zmírnění dopadu klimatických změn a podporuje druhovou rozmanitost v krajině, má výchovný a estetický aspekt pro utváření vztahu mladé generace k přírodě. Podílí se na ochraně přírody, životního prostředí a pestrosti krajinného rázu.

Zákon ministerstvu zemědělství ukládá, aby podporovalo zahrádkářskou činnost a zastupovalo zájmy spolků při projednávání problematiky v České republice a EU.

Členská výroční schůze

Letos se konala v březnu. Vybírám některé z odsouhlasených bodů:

Jarní hnojení

V dubnu jsme provedli pohnojení mladých stromků - slivoní v aleji kolem Varhošťské a dosazených třešní v aleji k Suširné přípravkem NPK. Určitě jim to prospěje a přispěje to k první úrodě.

Výlet do Brna a okolí

Termín byl odsunut na letošní podzim.

Přednáška

V listopadu se nám snad už konečně podaří uskutečnit přednášku na téma Anglická zahradní kultura 18. století. Ta musela být už dvakrát odložena vzhledem k protiepidemickým hygienickým opatřením.

Předvánoční hodování

Těšíme se, že v letošním roce to snad už zase vyjde a my budeme moci opět nabídnout spoluobčanům nealkoholický svařák z moštu.

Věra Bednaříková

ČASTO MÁME K VITAMÍNŮM A MINERÁLŮM BLÍŽ NEŽ DO LÉKÁRNY

Jak plevel využít, aneb Omluvenka pro ty, co neradi plejí zahradu

Ty, co plejí zahrádky pravidelně, určitě nyní napadají všechny argumenty pro ničení plevelů. Nechci Vás nabádat nechat si zarůst celou zahradu, ale chci vás seznámit s pár polehčujícími okolnostmi a s pár výhodami mít plevel na zahrádce, ale opravdu jen s pár, přestože je jich více, než jsme ochotni přijmout.

Co je to vlastně plevel? Klasická definice zní: „Je to každá rostlina, která roste tam, kde si to nepřejeme.“

Plevel ale můžeme využít v kuchyni, v domácí lékárně i na zahrádce.

Seznámení můžeme začít např. s tímto plevelem:

Česnáček

Česnáček lékařský je volně rostoucí divoký jedlý plevel dorůstající výšky 20 až 80 cm. Má krémově bílé květy s léčivými účinky a charakteristickou vůní česnekovo-hořčičnou podobně jako u medvědího česneku, ale česnáček lze sbírat celý rok. Je zdrojem vitamínu C, éterických olejů, pektinu, allarinu, betakarotenu, draslíku, vápníku, hořčíku, selenu, mědi, železa a manganu, ale také omega-3 mastných kyselin. Pro zachování svých hodnot se doporučuje používat ho čerstvý. Mimo pomazánky a saláty ho lze využít i do bylinného octa.

Podporuje činnost ledvin, močových cest, jater, žlučníku, hojí dýchací cesty. Je výborný na harmonizaci metabolismu, při vyčerpání a jarní únavě. Když budete česnáček žvýkat, příznivě to bude působit na vaše dásně a celou ústní dutinu. Na zahrádce odpuzuje mšice.

Bršlice kozí noha

Bršlice kozí noha – jde o vytrvalý a obtížně hubitelný plevel, ale vynahradí nám to vysokým obsahem minerálů Ca, Mg, vitamínu C a karotenu. Bršlice má léčivý oddenek, ale jarní mladé lístky používáme jako bylinky do salátů, pomazánek, zapékaných pokrmů a polévek. Chuťově lze bršlici přirovnat k něčemu mezi celerem a petrželí.

Rozdrcené čerstvé listy jako zábal hojí rány, zklidňují vpichy po hmyzu, výrazně pomáhají při podagře (dně). Oddenek působí močopudně, čistí ledviny a krev, léčí dnu, revmatismus a otoky, tlumí křečovitě bolesti břicha a uklidňuje střeva.

Často se můžeme setkat s tím, že bršlice je v našem regionu nazývána gerhard, a máme pro to hned dvě vysvětlení. První je přenesení názvu ze sousedních již zaniklých německých vesnic a druhé, že svatý Gerhard je patronem a ochráncem nemocných dnou.

Na zahrádce se využívá jako jícha neboli zákvas, který se velmi osvědčil jako přírodní hnojivo pro košťáloviny.

Popenec

Popenec je báječné koření a přírodní lék. Nejčastěji ho uvidíte na okrajích lesů, na mezích, podél cest a prorůstá i do zahrádek.

Pokud jste popenec ještě neochutnali, tak ho určitě vyzkuste a nejlépe v čerstvém stavu. Je výborně jemně nasekaný na chleba s máslem, do pomazánek, a hlavně vynikne v pomazánce tvarohové. Výborně chutná k sýrům i jako koření do nádivky a polévky.

Sušený popenec má více nahořklou chuť, ale hodí se do karbanátků, placek, masových či obilných směsí. Vynikne v omáčce a hodí se i jako koření do vařené či dušené zeleniny. Jako léčivá rostlina se používal už ve středověku.

Popenec obsahuje velké množství silic, tříslovin, vitaminy A a C. Pomáhá při nedobré trávení a nadýmání. Prospívá k hojení zánětů horních cest dýchacích, protože rozpouští hleny. Obklad z popence zmírní alergické reakce a ekzémy. Vhodný je pro lidi s křečovými žilami. Detoxikuje játra a zabraňuje tvorbě žlučových kamenů. K léčebným účelům se sbírá kvetoucí nať, nejlépe za slunného počasí mezi druhou a čtvrtou hodinou odpoledne. Popenec obecný ve formě kadidla zjistí, kdo proti vám provádí černou magii.

Upozornění: výše uvedené informace (připisované vlastnosti ve smyslu zabránění určité lidské nemoci, schopnosti zmírnit ji nebo ji vyléčit) nejsou schválená zdravotní tvrzení dle platných nařízení EU a nelze tyto účinky považovat za schválené lékařské účinky.

Závěrem přidávám obhajobu plevelů v našich zahrádkách:

K rozmanitosti rostlin na naší zdravé zahradě patří nejen druhy a odrůdy užitkových rostlin, ale také rozmanité plané rostliny, které poskytují také svůj díl potravy volně žijícím živočichům. Jsou to rostliny většinou v naší přírodě původní, a právě proto jsou živočichové zvyklí je využívat jako potravu. Pokud máme „čistě vypleto“, nebudou živočichové jiného než se pustit do naší zeleniny a ovoce a začít „škodit“.

Alena Boyková

Použitá literatura a vědomosti:

Zdravá zahrada – Helena Vlašínová

Byliny z Boží zahrady - Maria Treben

Zdravá zahrada bez chemie pro zdravou rodinu - manželé Minářovi

— SPOLEK „SVORNOST“ VELKÝ ÚJEZD z. s. —

Spolek Svornost z. s. Velký Újezd v tomto roce 2022 oslaví 115. výročí založení.

Spolek byl založen v neděli 28. dubna roku 1907 v hostinci „Na Horecku“ pod názvem Dělnický podpůrně vzdělávací spolek „Svornost“ pro Velký Újezd a okolí. Na ustavující schůzi 28. dubna 1907 byl zvolen výbor a schváleny stanovy. Prvním předsedou, tehdy starostou, byl zvolen Alois Frölich, náměstkem Jan Domes, pokladníkem František Metelka a jednatelem Josef Jurečka.

Podle stanov měl za účel hradit členům pohřební výdaje, podporovat je v nezaviněné nouzi a nemoci, povzbuzovat je ku vzdělání a podporovat společenský život.

Spolek má ve znaku dvě spojené ruce – symbol svornosti, stejně tak i na praporu.

Proč a za jakých okolností byl spolek založen?

V té době roku 1906 se začínaly organizovat a zakládat ve městech a okolních obcích dělnické spolky, a tak v roce 1907 došlo i ve Velkém Újezdě k založení dělnického spolku „Svornost“, který vyvíjí činnost dodnes.

Počáteční činnost spolku byla velmi bohatá. Z darů byla založena spolková knihovna o 117 svazcích, konal se první výlet „Na rybníček“ u Prostřední pily, od roku 1908 se pořádaly výlety do lázeňské zahrady v Záhumenském mlýně.

V roce 1910 byla poprvé oslava 1. máje s taneční zábavou.

V témže roce bylo zřízeno „výletní místo“ na Předních Klíčích za pomoci všech spolků v obci. Spolková místnost byla Na Horecku, to už byl předsedou Bedřich Šenvajc.

Když byla 24. března 1913 zastavena výroba zápalek v Hauznerově velkoujezdské sirkárně, kde bylo zaměstnáno více než 60 osob, a dělníci byli propuštěni, podal „Dělnický spolek“ ostrý protest. Tím bylo docíleno toho, že propuštění dělníci dostali odstupné a někteří byli přijati do nové sirkárny v Lipníku.

Před první světovou válkou vyvíjel dělnický spolek bohatou činnost. Ale během války činnost ustala úplně, což je zřejmé ze starých spolkových protokolů. Po válce se stal předsedou na krátkou dobu Jan Domes. Od roku 1921 byl předsedou plných 31 let Tomáš Líbiček, hostinský Na Horecku. Činnost byla zaměřena na hromadnou účast při posledním rozloučení každého zemřelého člena a jeho nesení na hřbitov, úhradu potřebných výdajů a na podporu pozůstalých. K příspěvku 1 Kč měsíčně bylo přidáno ještě 50 haléřů navíc. Z těchto peněz se vyplácela členům účastnícím se pohřbu úhrada za ušlý výdělek. Mužům 4 Kč a ženám 2 koruny.

Za učitelského působení Františka Hoffmana na škole ve Velkém Újezdě v letech 1926–1931 vyvíjel dělnický spolek hlavně jeho přičiněním kulturně–politickou aktivitu, především v přednáškové činnosti a v ochotnické divadelní činnosti v hostinci Na Horecku. Spolek zakoupil v roce 1925 nové jeviště.

V době mezi dvěma světovými válkami byla ve Velkém Újezdě velmi početná dělnická třída, což se projevovalo ve volbách do obecního zastupitelstva, kdy kandidátka dělníků a domkařů dostala nejvíce hlasů a měli starostu.

Prosazovaly se takzvané „nouzové práce“ v obci v době nezaměstnanosti. Budovala se kanalizace, opravovala se hlavní silnice a přilehlé cesty. Dohlíželo se na přiděl tzv. „žebračenek“ v hodnotě 10 Kč na rodinu týdně. Na stavbě „tršické“ silnice se nezaměstnaní střídali a měli 2,20 Kč na hodinu. Byla to pro vesnickou chudinu, ale i pro chudé domkaře odkázané na výdělek u sedláků těžká léta. Svědectví o tom také vydávají zápisy z té doby v protokolech dělnického spolku.

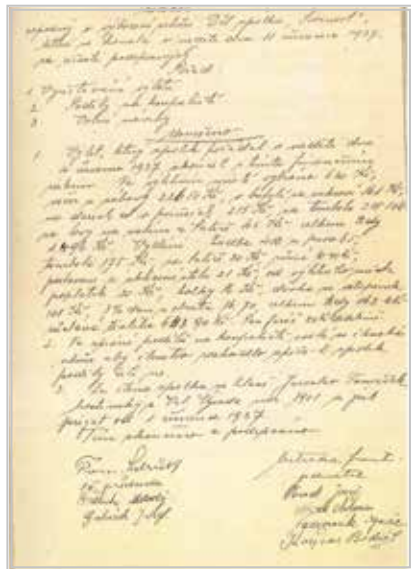
Přišel rok 1938, pak rok 1939, fašistická okupace a strašná válka. Veškerá spolková činnost byla zakázána, nastalo strádání, pronásledování i oběti. O to radostněji byla činnost spolku obnovena po skončení války. Opět se obnovily spolkové schůze v hostinci Na Horecku a dělnický spolek se zapojil do všech akcí v obci i do veřejného života. Počátkem 50. let došlo ve státě k redukci spolkové činnosti. Činnost byla povolena jen těm spolkům, organizacím a politickým stranám, které měly celostátní charakter, a to pod vedením Národní fronty. Náš dělnický spolek „Svornost“ byla organizace jen místní se svými stanovami, jeho činnost nebyla povolena.

V té době byl prezidentem republiky Antonín Zápotocký. Prostřednictvím jeho bratra Ladislava Zápotockého, který byl několikrát ve Velkém Újezdě, a zásluhou tehdejšího předsedy Ladislava Kovaříka dostal dělnický spolek „Svornost“ ve Velkém Újezdě od Okresního národního výboru v Olomouci povolení vyvíjet činnost i nadále. Je to ojedinělý případ, kdy spolek vyvíjel činnost mimo rámec tehdejší Národní fronty. Nebyl jejím členem, poněvadž nebyl v seznamu celostátně povolených organizací Národní fronty.

Tolik z historie „Dělnického spolku Svornost“ od jeho vzniku.

Dne 9. 1. 2018 byl spolek nově zaregistrován pod názvem Spolek Svornost Velký Újezd z. s. Spolek je dobrovolným neziskovým svazkem občanů, v němž se spojili k naplňování společného zájmu, k podpoře seniorů ve Velkém Újezdě a okolí, k podpoře vzdělávání a společenského života. Vnitřní organizace spolku, práva a povinnosti členů i volených orgánů spolku se řídí stanovami.

Hlavní činnost je financována především z členských příspěvků, sponzorských darů a zisků ze sběru železa.

Protokol z výborové schůze z 11. 7. 1937

K 31. 12. 2021 bylo registrováno 62 členů. Spolek se aktivně zúčastňuje sběru železa. Finanční prostředky využívá na dary při životním jubileu členů, zájezdy, odpolední posezení, vyplácení pohřebného a dary jiným spolkům při kulturních akcích. Spolek Svornost s tímto programem je jedním spolkem v republice.

Tři pánové, kteří s dalšími založili spolek Svornost

Jaroslava Zlámalová

Jak vzniká med

Včely létavky nosí do úlu nektar a medovici ve svých medných váčcích. K naplnění medného váčku o velikosti špendlíkové hlavičky musí včela navštívit cca 1 000 květů. Sladké kapky nektaru či medovice pak v úlu předají dělnicím, které ho uloží do buněk. Další včely jej opět nasávají a ukládají do jiných buněk, přičemž každá včela tak do nektaru přidá potřebné enzymy a aminokyseliny ze svých žláz, čímž dochází k jeho obohacování a štěpení na jednoduché cukry.

Opakovaným nasáváním a vyvrhováním sladiny do plástů zároveň dochází k odpařování vody. Když je tímto procesem nektar dostatečně zahuštěn (asi na 30 % vody), je uložen do buňky v plástvi. Z nezralého medu se v buňkách dále odpařuje voda – tento proces dělnice urychlují intenzivním máváním křídel, které vytvoří vzdušné proudění, díky němuž se voda snáze odpařuje. V plástvi med postupně zraje a získává konzistenci, kterou známe, tento proces trvá i několik dnů.

Vzhledem k velkému množství odpařené vody musí včelky na určité množství medu nasbírat až pětinasobek nektaru! Když vlhkost medu dosáhne cca 17 %, je v buňkách zavíčkován.

Jan Boháčik

Včelaři z Velkého Újezda
Vás zvou na posezení u včelína
ke 120. výročí založení spolku

Kde: spolkový včelín Na Výletním
Kdy: 18. 6. 2022 od 13 hodin

- Nafukovací překážková dráha se skluzavkou
- Zábavná úkolová stanoviště pro děti (od 14 h do 17 h)
- Zasvětime Vás do života včel
- Prohlídka včelína a včelařských pomůcek
- Prosklený úl
- K poslechu hraje DJ Karel Němec
- Posezení s oběstvením
- Točené pivo, medovina, gril

Partneři akce:

Včely – taxonomie a výživa

Včela medonosná provází lidstvo od pradávna. Chov včel byl zaznamenán již v minojské a egyptské civilizaci, ale nejstarší doklady o využívání včel pocházejí ze skalních kreseb ve španělské Valencii ze starší doby kamenné před cca 12 000 lety. Není proto překvapivé, že včely jsou i kulturním symbolem. Téměř ve všech kulturách včela symbolizovala vlastnosti jako pílí, pracovitost, organizovanost, nevinnost a pospolitost. Nicméně včela medonosná je pouze nejvýraznějším a pro člověka nejdůležitějším zástupcem skupiny, která jen na území České republiky zahrnuje více než šest set druhů.

Z taxonomického pohledu včely patří do říše živočichů, kmene členovců (mají vnější chitinovou kostru a tělo skládající se z hlavy + hrudi + zadečku), třídy hmyzu (mají šest nohou, jsou okřídlené), řádu blanokřídlých (typicky úzká vazba na krytosemenné rostliny a koeloluce s nimi), podřád štíhlopasé (mají tzv. „stopku“ tvořenou na prvním zadečkovém článku), infrařád žahadloví (mají žihadlo), nadčeleď včely v širším slova smyslu, z které se vyděluje skupina včelotvaré, která se živí pylem. Skupina včelotvaré je u nás zastoupena šesti čeleděmi, které se liší mimo jiné způsobem sběru pylu a sociálním uspořádáním, ale pro jednoduchost je možné je laicky rozdělit do tří skupin: včely samotářky, čmeláci a včely medonosné.

Z pohledu výživy se všechny naše včely v širším slova smyslu živí pylem a nektarem, ale vyvinuly si různé strategie jejich sběru, které jim umožňují koexistovat v přírodě vedle sebe. Nejprve se podívejme na pro nás včelaře nejdůležitější druh, včelu medonosnou. O té říkáme, že je polylektická a florokonstantní. To strašné slovo „polylektická“ jednoduše znamená, že může sbírat potravu z mnoha různých rostlin. Zkrátka není vázaná na jeden druh, ale může si vybrat z široké palety zdrojů, které jí nabízí naše příroda. Ale i když včela medonosná může létat pro pyl, nektar nebo medovici na mnoho různých rostlin v jednom okamžiku, obvykle se soustředí v daném okamžiku pouze na jediný druh – to znamená to slovo „florokonstantní“. V praxi to funguje například tak, že když začne kvést švestkový sad, včela (a postupně celé včelstvo) začne létat pro výživu jen na švestkové květy a ignoruje jednotlivé kvetoucí stromy/záhony jiných druhů. Ale pokud po pár dnech vykvete poblíž například pole řepky a včely vyhodnotí, že je pro ně výhodnější („lepší poměr cena/výkon“) sbírat pyl tam, jednotlivé včely (a postupně i celé včelstvo) se postupně přeorientují na řepku a budou ignorovat nejen jednotlivé kvetoucí stromy a záhony, ale i stále ještě kvetoucí sad švestek. Tato florokonstantnost je výhodná i pro rostliny – protože včely přenášejí pyl pouze mezi jedinci téhož druhu, je větší pravděpodobnost, že dojde k opylení.

Včely samotářky to mívají opačně než včela medonosná, což jim umožňuje žít na stejném území a ve stejném čase jako včela medonosná. Včely samotářky tedy bývají mono- nebo oligolektické. Monolektická je například šedostřka tolicová – létá pouze na tolici vojtěšku a tím pádem je jejím hospodářsky významným opylovačem (naproti tomu včela medonosná je pro opylení vojtěšky v podstatě bez významu). Některé jiné včely samotářky se zaměřují pouze na několik druhů rostlin, například z jedné čeledi – říkáme o nich, že jsou oligolektické. Na druhou stranu tyto různé druhy rostlin včely navštěvují tak, jak jim přijdou do cesty, což nemusí být výhodné pro rostliny – zvyšuje se riziko „opylení“ cizím pylem.

Čmeláci jsou pak, stejně jako včela medonosná, polylektičtí – létají na mnoho druhů rostlin, ale nejsou florokonstantní – navštěvují různé druhy rostlin, tak jak jim přijdou do cesty, spíše se však zaměřují na víceleté rostliny. Vidíme tedy, že ač všechny naše

druhy včel se živí pylem a nektarem, vzájemně si příliš nekonkurují, protože svou potravu sbírají na jiných rostlinách. Včela medonosná opyluje dominantní druhy v krajině (sad, alej, pole), kdežto včely samotářky a čmeláci se postarají o ostatní druhy, které jsou včelou medonosnou „přehlíženy“.

Stejně jako se naše jednotlivé včely liší způsobem sběru potravy, liší se i svým „sociálním“ chováním od takzvaného „superorganismu“ včely medonosné až po opravdu samotářské samotářky a také různými druhy spolupráce mezi těmito dvěma krajními případy. Ale o tom si více povíme až zase v některém příštím článku.

Jakub Hadam

Včelaři z Velkého Újezdu a okolí

u příležitosti 120. výročí vzniku včelařského spolku

vyhlašují

DĚTSKOU VÝTVARNOU SOUTĚŽ

na téma:

„Včely, včelaři a včelaření za 120 let“

Soutěžní výtvarné práce
(s uvedeným jménem, věkem a telefonem/emailou)

odevzdejte do pátku 15. 7. 2022
v papírnictví CEDRO sole, Přerovská 20, Velký Újezd

Autoři oceněných prací budou vyhlášeni na
Hodových slavnostech městyse Velký Újezd 15. 8. 2022

Začátky činnosti Včelařského spolku pro okres Lipenský a okolí ve Velkém Újezdě

Členové včelařského spolku ve Velkém Újezdě a okolí hned po založení spolku 16. února 1902 začali vyvíjet činnost jak pro sebe (první valná hromada spolku 9. března 1902, Velký Újezd), tak i pro veřejnost. První spolkovou akcí pro veřejnost byla včelařská besídka Včelařského spolku pro okres Lipenský a okolí ve Velkém Újezdě, která se uskutečnila 11. května 1902 na Daskabátě. Pravděpodobně i kvůli hojně účasti veřejnosti na této včelařské besídce, rozhodl se spolek uspořádat 13. července 1902 ve školní budově ve Velkém Újezdě výstavku. Protože však v té době ještě nebyly takové možnosti komunikačních prostředků jako dnes, vydal spolek výzvu k místním včelařům s žádostí o účast v tomto znění:

Provolání „Muchařům“ na Lipensku a okolí

Včelařský spolek ve Vel. Újezdě pro okres Lipenský a okolí uspořádá dne 13. července 1902 v budově školní ve Vel. Újezdě výstavku. Nadějeme se, že všichni včelaři na Lipensku učiní výstavku naši věci své cti a hojně ji obešou a také čteně ji navštíví.

Ptaš se, milý bratře včelaři, co máš vystavovat? Vystav vše, co Ti včelka dala, cos z toho udělal, čím ji obsluhuješ a v čem ji máš. Tedy vše, co jen poněkud včelařství se dotýká: tak několik sklenic medu různých druhů, pěkné pláсты završeného medu, medový likér a ocet, medové víno, pečivo, zavařeniny medové a p., vosk, nějaký roj, pěkné včelstvo, zvláště domácí naše černušky, fotografie včelínu i se včelaři, včelařkami a včelařaty; nějakou starodávnou věc: knihu včelařskou, kuřák, kuklu, klíčku, krmítko, nůž, úl zvláště s řezbou sv. Ambrože nebo sv. Medarda, patronů to nás včelařů, nebo jiný nástroj starý nebo nový výmysl. Vždyť není důmyslnějšího narůdka nad včelaře!

Z věci tu vystavených učiní se výběr a ty společně jedním vozem pošlou se na účet spolku na zemské výstavy včelařské do Výchova a odtud do Tábora v Čechách, tak že vystavovatelé nevzniknou žádné výlohy a přece bude vystavovati na třech výstavách.

Každého vystavovatele zdvořile žádáme, aby věci pro výstavku určené dodal nejdéle do 10. července do školy Vel. Újezdské k rukoum pokladníka spolku p. naduč. J. Libosvára. Ze stále docházejících přihlášek slibuje výstavka naše býti velmi zajímavou. Návštěvu očekáváme četnou, neboť téhož dne oslavuje zdejší „Remeslnický spolek“ desítileté jubileum svého trvání a světi nový prapor.

Za včelařský spolek ve Vel. Újezdě:

Ant. Koutný t. č. předs.

J. Libosvar pokladník

Fr. Kristýn, jednatel

Ptáte se, jak výstava dopadla? Dle zprávy o výstavě v naší kronice velmi dobře: sešly se krásné exponáty, nové i staré (kniha z roku 1792), včelí produkty a další výrobky z nich. Výstavka byla hojně navštívena místními i přespolními, občanstvem, žactvem, a dokonce i vojskem 18. pluku včetně důstojníků! Pro vřelé přijetí a úspěch akce rozhodl se spolek uspořádat další výstavku za dva roky.

Protože náš spolek letos slaví 120 let svého trvání, rádi bychom Vás i my letos pozvali na „včelařskou besídku“, která se uskuteční 18. června na našem spolkovém včelíně ve Velkém Újezdě (křižovatka ulic Oderská a Na Výletním) a na výstavu z historie a života našeho spolku, která se uskuteční v rámci hodových slavností v obecní klubovně na náměstí. Těšíme se na viděnou!

*ZO ČSV Velký Újezd
Jakub Hadam*

STŘÍPKY Z NAŠÍ ŠKOLY A ŠKOLKY

Den otevřených dveří

Ve středu 23. března 2022 proběhl v naší základní škole Den otevřených dveří. Po dvouleté nucené pauze se tak brány školy otevřely veřejnosti, která si mohla prohlédnout nejen vnitřní prostory, ale také různá zajímavá stanoviště. Kromě tvoření ve výtvarných dílnách se návštěvníci setkali např. s legorobotikou, 3D tiskem či sázením rýmovníku. Mohli také přispět libovolnou finanční částkou na pomoc Ukrajině zakoupením některé z výtvarných prací našich žáků či dětí z místní mateřské školky.

Děti z Ukrajiny

V současné době navštěvuje ZŠ a MŠ Velký Újezd pět ukrajinských dětí.

Jeden chlapec a holčička chodí do školky, ostatní děti jsou žáky základní školy. Ve 4. třídě se vzdělává jedna dívka, v páté pak jeden chlapec a jedno děvče. Pedagogové se snaží o jejich začlenění do kolektivu a odbourání jazykové bariéry např. prostřednictvím Wocabee, což je aplikace na učení slovíček cizích jazyků.

Školní exkurze

Měsíce květen a červen bývají ve znamení školních exkurzí. Jejich paleta je opravdu pestrá, od kultury přes vědu až po sport.

Naši žáci tak například navštívili hlavní město Prahu, JumpPark, Špilberk a vědecké centrum VIDA! v Brně, Pevnost poznání, lanové centrum Proud a Laser arenu v Olomouci, jeskyně v Mladči či ZOO Zlín–Lešná.

Malí školkáčci zhlédli v Moravském divadle představení Královna Koloběžka I. a chystají se rozšířit své obzory v rámci tzv. lesní pedagogiky, za níž vyrazí do lesa Obora v Bohuslávkách.

Michaela Janotová

KROUŽEK ATLETICKÉ PŘÍPRAVKY

Kroužek atletické přípravy funguje přes 3 roky

Od února roku 2019 existuje v rámci Sokola Velký Újezd kroužek atletické přípravy, který mohou navštěvovat děti od 6 do 10 let. Přípravku vedou Ondřej a Jaroslav Kličkovi, kteří se sami atletice aktivně věnovali a nyní předávají své zkušenosti dále a pomáhají tak všeobecnému sportovnímu rozvoji dětí. Říká se, že atletika je královnou všech sportů, a jistě je na tom kus pravdy – bez základní atletické průpravy se totiž žádný sportovec neobejde, ať už hraje fotbal nebo plave.

Kroužek se koná po celý školní rok každé úterý od 17 do 18 hodin v základní škole, v případě nepřízně počasí a v zimním období mladí atleti trénují v tělocvičně a jinak využívají krásně zrekonstruovaný venkovní areál s běžeckým oválem, umělou i přírodní trávou či sektory skoku dalekého nebo vrhu koulí.

Děti se učí bezchybně běžecké technice nebo například jak správně házet raketkou (imitace hodu oštěpem pro nejmenší atlety), ale zkouší také přeběhy překážek nebo skok do dálky. Umí se před sportovním výkonem dobře zahřát a rozcvíčit, osvojí si takové atletické termíny jako „běžecká abeceda“, „nízký start“ nebo „překážkový sed“ a také je dovedou aktivně předvést. Snahou je, aby kroužek atletické přípravy dostal svému názvu, tedy aby děti připravil na „dospělou“ atletiku, pokud by měly zájem se tomuto sportu dále věnovat třeba na vyšším stupni základní školy.

Potěšitelný je zájem o tento kroužek, kdy maximální kapacita 20 dětí bývá nezřídka naplněna a za těch pár let už přípravkou prošlo několik desítek mladých atletek a atletů. Kapacitní i věkové omezení je stanoveno především proto, aby tréninky byly efektivní, děti udržely pozornost a zároveň se jim trenéři mohli věnovat dostatečně individuálně, pokud třeba někdo potřebuje něco vysvětlit nebo poopravit. Sport v nich probouzí zdravou soutěživost a na závěr tréninku je nemine odměna ve formě kolektivní hry.

Bližší informace o kroužku atletické přípravy TJ Sokol Velký Újezd najdete na webových stránkách www.atletikavu.pageride.cz.

Ondřej Klička

PROGRAM HODOVÝCH SLAVNOSTÍ

Program Hodových slavností městyse Velký Újezd 2022

Pátek 12. 8.

Náměstí:

17:00 – 22:00

posezení se skupinou Elixír

19:00

slavnostní zahájení

Sobota 13. 8.

Náměstí:

14:30

vyhlášení vítězů včelařské výtvarné soutěže

15:00 – 18:00

hry a písničky pro děti s DJ DEMO

Klubovna městyse:

15:00 – 18:00

výstava včelařů z Velkého Újezda a okolí

Horní náměstí:

18:00

řádění v pění

Hřiště TJ Sokol:

20:00 – 02:00

hodová zábava se skupinou Forum II

Neděle 14. 8.

Kostel sv. Jakuba Staršího:

8:00 – 9:00

mše

9:00 – 11:00, 15:00 – 16:00

otevřená krypta a kostel

16:00 – 17:00

hodový koncert duchovní hudby

9:00 – 17:00

předvádění tradičních řemesel

Náměstí:

9:00 – 12:00

posezení se skupinou Dallas

9:00 – 17:00

jarmark tradičních výrobků a infostánek

10:30

kouzelník Tomasiano dětem

14:00 – 17:00

ukázka hasičské činnosti a techniky

14:00 – 20:00

posezení se skupinou LIFBand

14:00 a 15:30

vystoupení šermířské skupiny Reliquia

17:00

tombola

Klubovna městyse:

10:00 – 12:00, 14:00 – 18:00

výstava včelařů z Velkého Újezda a okolí

Kaple Panny Marie Lurdské:

14:00 – 14:30

pobožnost

Výbor pro rozvoj městyse Velký Újezd a starosta městyse děkují také ostatním spolupořadatelům:

Římskokatolická farnost Velký Újezd

ZO ČSV Velký Újezd

TJ Sokol Velký Újezd

SDH Velký Újezd

Změna programu je vyhrazena.

OBCENÍ KRONIKA

Předávat něco tak cenného, jako jsou vzpomínky na domov a vše, co s ním souvisí, to je jeden z důvodů, proč psát kroniku. Místo, kde žijeme, je náš domov, ale teprve tehdy, když ho důvěrně známe. Je to naše dědictví, naše bohatství, které si předáváme z generace na generaci. Úlohou kroniky je chronologicky popsat jednotlivé historické události. Již v roce 1835 byl vydán guberniální výnos, který dával za povinnost všem městům, obcím, světské a duchovní vrchnosti dnem 1. ledna 1836 zakládat pamětní knihy. Po vzniku samostatného Československého státu byla tato povinnost uzákoněna zákonem č. 80/1920. V současné době se vedení obecních kronik řídí zákonem č. 132/2006 Sb.

V naší obci je kronika psána ručně do knihy k tomu určené, s čísloványými listy a vyhláškou určenými psacími prostředky. Zápisy v obecní kronice se dělí do několika kapitol, např. vzhled obce, kulturní památky, dále údaje o počtu obyvatel, narození dětí, úmrtí, přistěhování a odstěhování obyvatel. Další důležitou kapitolou je politický a veřejný život obce, do kterého spadá správa obce, obecní úřad, zastupitelstvo, komise, spolky, tělovýchovné a sportovní organizace, hasiči. Důležité jsou zápisy o zdravotním zabezpečení v obci, dopravním spojení, školství, hospodářských poměrech a dalších údajích, které zaznamenávají život v obci.

Práci kronikáře znesnadnil Zákon na ochranu osobních údajů č. 101/2000 Sb., který vyžaduje souhlas těch subjektů, kterých se uvedené informace týkají, jedná se zejména o jména a příjmení, adresy a další osobní údaje.

V roce 2019 jsem přijala výzvu vést obecní kroniku. Děkuji všem, kteří mi dosud předali informace z činnosti svých spolků, popřípadě organizací, a prosím všechny, kteří vědí o zajímavé události v naší obci, aby mi své poznatky zasílali na mail krchakovae@seznam.cz. Budeme spolu zaznamenávat dějiny Velkého Újezdu.

Na spolupráci se těší Eva Krcháková

POSTŘEHY

V pátek 18. března 2022 už jaro opravdu zaťukalo na dveře. Na dětském hřišti se letos poprvé sešlo mnoho maminek s dětmi toužícími vyzkoušet nové herní prvky. Ty tam byly koncem loňského roku instalovány díky vedení městyse.

Jaro je doba výsadby ovocných stromků. Mladé výsadby je potřeba kontrolovat a případně dosazovat. Takto bylo zásluhou vedení městyse v aleji na Suširnu vysazeno 5 třešní dvou odrůd. Dle návěsek jde o odrůdu Burlat (raná tmavá polochrupka) a odrůdu Regina (pozdní tmavá chrupka), všechny na podnoži Ptu (ptáčnice). V aleji k novému vrtu byly dosazeny 3 hrušně, 2x zimní Lucasova a 1x podzimní Konference, obě odrůdy jsou štěpované na hrušňovém semenáči. Věřím, že nové odrůdy obohatí stávající sortiment vysazeného ovoce nejen odlišnou chutí plodů, ale také dobou zrání.

V pátek 8. dubna 2022 se začaly první práce související s částečnou demolicí objektu bývalé sokolovny. Vlastní demolice pak odstartovala 3. května 2022. Zůstanou nám jen fotky a vzpomínky...

Jana Kleinová

Uklid'me svět, uklid'me Česko

Uklid'me svět, uklid'me Česko píše na straně 29 v Ži-břidu 2/2021. Ivanka Nováková. Uklid'me obec, tak bychom mohli pojmenovat fotografii z roku 1987. Poznáte se chlapi a dívky s hráběmi, metlami a lopatami?

Odpověď o zdaru akce vyčti z tváří: „Dobrá věc se podařila.“ Za dobrou náladu během práce patří dík bývalému řediteli měšťanky panu Jaroslavu Kopeckému a třídní učitelce Ludmile Kleinové.

Také letos se v naší obci uklízelo, a to v sobotu 23. dubna.

Ludmila Kleinová

VÍTÁNÍ OBČÁNKŮ

Představuji občánky, které jsme přivítali 4. května 2022, a děkuji za pěkné vystoupení pěveckému sboru ZŠ Velký Újezd pod vedením paní učitelky Ivony Košové.

(Děti zleva: Sabrina Svítek, Michaela Šestáková, Lukáš Polcr, Jan Klička, Klára Nastoupilová, Viktorie Petra Krbečková a Aneta Dobisíková.)

Miluš Smékalová, matrikářka

(děti zleva: Viktorie Petra Krbečková, Aneta Dobisíková, Michaela Šestáková, Sabrina Svítek, Klára Nastoupilová, Jan Klička a Lukáš Polcr)

VÝPIS USNESENÍ
ze zázpisu 18. zasedání Zastupitelstva městyse Velký Újezd
(dále také "ZM VÚ"),
konaného dne 16. 3. 2022 v klubovně městyse ve Velkém Újezdě
/volební období 2018 – 2022/

Usnesení č. 1 k bodu č. 2 pozvánky

ZM VÚ schvaluje zázpis z 16. a 17. zasedání ZM VÚ ze dne 15. 12. 2021 a 19. 1. 2022.

Usnesení č. 2 k bodu č. 3 pozvánky

ZM VÚ bere na vědomí zprávu kontrolního výboru ZM VÚ.

Usnesení č. 3 k bodu č. 4 pozvánky

ZM VÚ bere na vědomí zprávu finančního výboru ZM VÚ.

Usnesení č. 4 k bodu č. 5 pozvánky

ZM VÚ bere na vědomí zprávu o činnosti výboru pro rozvoj městyse ZM VÚ.

Usnesení č. 5 k bodu č. 6 pozvánky

ZM VÚ schvaluje zprávu o činnosti Rady městyse VÚ za období od 16. zasedání ZM VÚ.

Usnesení č. 6 k bodu č. 7 pozvánky

ZM VÚ schvaluje Odpisový plán včetně transferů městyse Velký Újezd na rok 2022.

Usnesení č. 7 k bodu č. 8 pozvánky

ZM VÚ schvaluje Odpisový plán ZŠ a MŠ Velký Újezd, příspěvková organizace na rok 2022 ve výši 1.395.925,- Kč. Tyto prostředky budou poukázány na účet příspěvkové organizace bezprostředně po schválení ZM. ZM ukládá příspěvkové organizaci povinnost odvést nevyužité investiční zdroje ve výši 850.925,- Kč zpět do rozpočtu zřizovatele v termínu do 15. 4. 2022.

Usnesení č. 8 k bodu č. 9 pozvánky

ZM VÚ schvaluje výroční zprávu hospodaření ZŠ a MŠ Velký Újezd, příspěvková organizace za rok 2021.

Usnesení č. 9 k bodu č. 10 pozvánky

ZM VÚ schvaluje prodej obecního majetku sekačky Stiga Park Pro 20 + řetězy za částku 46.200,- Kč vč. DPH.

Usnesení č. 10 k bodu č. 11 pozvánky

ZM VÚ schvaluje finanční dar ve výši 25.000,- Kč Charitě Česká republika (IČ: 70100969) na akci Charita pro Ukrajinu.

Usnesení č. 11 k bodu č. 12 pozvánky

ZM VÚ schvaluje směnu části pozemku parcelní číslo 297 (městys) za část parc. č. 301 (žadatel) v k. ú. Velký Újezd o výměře 53 m². Směňované pozemky jsou stejného druhu (zahrada), využití a hodnoty, proto se bude jednat o směnu bez doplatku ceny směňovaných pozemků. Náklady spojené se směnou hradí žadatel.

Usnesení č. 12 k bodu č. 13 pozvánky

ZM VÚ neschvaluje návrhem změny územního plánu Velký Újezd pro pozemky parcelní čísla 3035, 3036, 3037, 3038, 3407, 3414/1, 3415/1, 3416/1, 3417/1 v k. ú. Velký Újezd pro umístění odpočívky u dálnice D35.

Usnesení č. 13 k bodu č. 14 pozvánky

ZM VÚ schvaluje rozpočtové opatření č. 2/2022.

Usnesení č. 14 k bodu č. 15 pozvánky

ZM VÚ schvaluje na základě výběrového řízení dodavatele projektové dokumentace „Sportoviště Velký Újezd – PD“ firmou TONZA engineering s.r.o., Kojetínská 3157/55, 750 02 Přerov. Zastupitelstvo městyse Velký Újezd pověřuje starostu městyse Velký Újezd podpisem smlouvy s vítězným uchazečem.

Místostarosta městyse: Mgr. Ondřej Zatloukal

ověřovatelé zázpisu: Ing. Mgr. Arnošt Rybář, Ivana Nováková

OPRAVENÝ CHODNÍK

ŽIBŘID *KRONIKA VELKÉHO ÚJEZDA A OKOLÍ*

Redakční rada:

předseda redakční rady: Mgr. Ondřej Zatloukal

členové: Mgr. Michaela Janotová, Ing. Jana Kleinová, Josef Richter

E-mail: ozatloukal@email.cz

Grafická úprava a tisk: SPRINT

Žibřid. Kronika Velkého Újezda a okolí. Nezávislý čtvrtletník.
Velký Újezd 2/15. 6. 2022, ročník XXXII. Reg. Číslo MKE12513.

Vydává městys Velký Újezd, IČO 00299677